

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

Затверджено на засіданні кафедри
менеджменту та бізнесу.

Протокол № 8 від 21 січня 2016 р.

Програма
навчальної дисципліни
"АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ"
для студентів усіх спеціальностей
усіх форм навчання

Укладачі: доцент, к.е.н. Василик Сергій Костянтинович

Відповідальний за випуск
зав. каф. Лепейко Тетяна Іванівна

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016

Вступ

В системі підготовки менеджерів знання, уміння та навички з теорії і практики антикризового управління мають особливе значення. Сучасний менеджер повинен мати уявлення про причини, що можуть спричинити кризу на підприємстві та обставини, що можуть бути загрозливими для його функціонування. Переважна більшість банкрутств пов'язана саме з незадовільним керівництвом. Тому в умовах ринку керівник повинен не тільки вміти діяти в несприятливих умовах та використовувати фінансові та організаційні інструменти, спрямовані на подолання кризового стану на підприємстві, а й заздалегідь вживати заходів, що мають на меті запобігання кризам.

Ефективне функціонування механізму банкрутства потребує діяльності професійних антикризових управлінців (арбітражних керуючих). Разом з тим менеджери підприємств і компаній також мають бути обізнаними з видами процедур, що застосовуються до боржників, та механізмом банкрутства.

Антикризове управління – це управління, у якому під тиском запланованих чи випадкових факторів поставлено передбачення небезпеки кризи, аналіз її симптомів, заходів для зниження негативних наслідків кризи і використання її факторів для наступного стійкого розвитку організації. Впровадження системи антикризового управління на підприємстві має на меті своєчасне діагностування кризових явищ і застосування відповідних внутрішніх механізмів фінансової стабілізації. Найвища ефективність системи досягається при реалізації заходів, які спрямовані на завчасне запобігання кризовим явищам, оздоровлення економіки підприємства, підвищення його фінансової стійкості. Система антикризового управління взаємопов'язана та взаємодіє з теорією і практикою стратегічного управління, інноваційним і інвестиційним менеджментом, маркетингом, теорією мотивації, виробничим менеджментом.

Метою навчальної дисципліни «Антикризовий менеджмент» є формування у майбутніх менеджерів системи спеціальних знань і практичних навичок з формування та реалізації заходів антикризового управління.

Завданнями навчальної дисципліни «Антикризовий менеджмент» є:

засвоєння основних принципів антикризового управління; напрямків подолання кризи;

оволодіння навичками самостійно здійснювати аналіз, оцінку і прогнозування діяльності підприємства та розробляти програму антикризових заходів.

Пререквізити: Необхідну навчальну базу перед вивченням дисципліни «Антикризовий менеджмент» створюють дисципліни гуманітарного циклу, а також дисципліни циклу природно-наукової та загальноекономічної підготовки: «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Політичної економії»

Вивчення дисципліни надає студентам знання та навички, які є необхідними в професійній діяльності менеджера та будуть розширені і підкріплені при вивченні дисциплін циклу професійної підготовки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- умови виникнення кризи;
- фактори банкрутства підприємства;
- законодавче забезпечення у справах про банкрутство;
- провадження у справах про банкрутство;
- сутність і порядок застосування реорганізаційних процедур;
- умови застосування ліквідаційної процедури;
- державна політика щодо запобігання банкрутству;
- напрямки подолання кризи;
- показники ділового та фінансового стану;
- вартість капіталу фірми;
- система антикризового управління підприємством;
- модель прийняття рішень в умовах кризи;
- управління в умовах кризи;
- шляхи реструктуризації підприємства;
- сутність реінжинірингу та умови його впровадження;
- порядок оцінки вартості підприємства при ліквідації;
- принципи антикризового управління персоналом;

вміти:

- проводити аналіз, оцінку і прогнозування діяльності підприємства;
- аналізувати внутрішні та зовнішні фактори та виявляти ступінь їх впливу на фінансовий стан підприємства;
- оцінювати платоспроможність підприємства;
- визначати вартість джерел фінансування підприємства;

виконувати деталізований аналіз фінансового стану підприємства;
 виявляти ранні ознаки неплатоспроможності підприємства;
 оцінювати потенційну ймовірність банкрутства;
 розробляти програму антикризових заходів;
 визначати напрями реорганізаційних процедур;
 обґрунтовувати бізнес-план фінансового оздоровлення підприємства;
 визначати вартість основних фондів та нерухомості підприємства;
 визначати складові вартості підприємства в цілому;
 розробляти план заходів взаємодії з засобами масової інформації а кризових ситуаціях на підприємстві.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійною компетентністю, що наведена в табл. 1.

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в табл. 2.

Таблиця 1

Професійна компетентність, яка отримується студентами після вивчення навчальної дисципліни

Назва компетентності	Складові компетентності
Аналізувати, оцінювати та прогнозувати діяльність підприємства в умовах кризи, розробляти та впроваджувати програму антикризових заходів	Аналізувати внутрішні та зовнішні фактори та виявляти ступінь їх впливу на фінансовий стан підприємства.
	Оцінювати платоспроможність підприємства.
	Визначати вартість джерел фінансування підприємства.
	Виконувати деталізований аналіз фінансового стану підприємства.
	Виявляти ранні ознаки неплатоспроможності підприємства.
	Оцінювати потенційну ймовірність банкрутства.
	Розробляти програму антикризових заходів.
	Визначати напрями реорганізаційних процедур.
	Обґрунтовувати бізнес-план фінансового оздоровлення підприємства.
	Визначати вартість основних фондів та нерухомості підприємства.
	Визначати складові вартості підприємства в цілому.
	Розробляти план заходів взаємодії з засобами масової інформації а кризових ситуаціях на підприємстві.

**Структура складових професійних компетентностей
з навчальної дисципліни "Антикризовий менеджмент" за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Пререквізити	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Основи антикризового менеджменту					
Визначати фазу циклу економічної динаміки. Визначати етап життєвого циклу підприємства	Поняття кризи в соціально-економічному розвитку. Поняття банкрутства.	Життєвий цикл підприємства та необхідність антикризового управління. Сутність антикризового менеджменту.	Визначати можливості виникнення кризових ситуацій на різних етапах розвитку підприємства	Презентувати причини банкрутства	Відповідальність за ідентифікацію основних проблем макроекономіки
Тема 2. Правові основи антикризового управління					
Визначати правові основи антикризового управління	Поняття і види банкрутства. Процедури врегулювання питань стосовно боргів	Державне регулювання кризових явищ. Державний орган з питань банкрутства. Політика антикризового регулювання	Визначати умови застосування реорганізаційних і ліквідаційних процедур	Презентувати хід реалізації антикризових процедур	Відповідальність за правильність вибору антикризових процедур
Тема 3. Діагностика економічного стану підприємства та оцінка перспектив неплатоспроможності					
Здійснювати діагностику економічного стану підприємства	Сутність, види, причини неплатоспроможності	Знання методів аналізу фінансових показників діяльності підприємства	Визначати платоспроможність підприємства. Прогнозувати ймовірність банкрутства	Презентувати результати діагностики економічного стану підприємства	Самостійно приймати ефективні управлінські рішення щодо економічного стану підприємства

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6
Тема 4. Механізм і технологія антикризового управління					
Визначати технологію антикризового управління	Типи антикризового управління	Знання технологій антикризового управління, алгоритму фінансового оздоровлення	Визначати шляхи фінансового оздоровлення, оптимізувати фінансову структуру компанії	Презентувати результатів впровадження антикризових заходів	Відповідати за коректність та адекватність розробленої програми антикризового управління
Тема 5. Стратегія і тактика антикризового менеджменту					
Формувати стратегію і розробляти тактику антикризового управління	Розробка і реалізація антикризової стратегії.	Знання організаційних засад оздоровлення підприємства	Визначати напрями та можливості реструктуризації підприємства	Презентувати антикризову стратегію	Самостійно приймати ефективні управлінські рішення щодо розробки положень антикризової стратегії
Тема 6. Організація оцінки майна боржника при проведенні антикризових процедур					
Здійснювати оцінку вартості підприємства	Підходи до оцінки вартості підприємства	Знання методів оцінки вартості підприємства	Визначати вартість підприємства на основі витратного, доходного методів та методу аналогів, узгоджувати результати оцінок	Презентувати результати оцінки вартості підприємства	Відповідальність коректність, точність та адекватність оцінки підприємства
Тема 7. Управління персоналом підприємства в кризових умовах					
Розробляти заходи із подолання кризи управління персоналом	Симптоми кризи управління персоналом, поняття конфлікту, етапи поведінки у кризових умовах	Знання механізму розвитку кризи управління персоналом підприємства	Ідентифікувати кризи управління персоналом, розробляти відповідні заходи із подолання кризи управління персоналом	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо управління підприємством в кризових умовах	Відповідальність за точність і коректність результатів, дотримання норм законодавства

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин (5 кредитів ЄКТС). Форма підсумкового контролю – залік.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Засади антикризового регулювання

Тема 1. Основи антикризового менеджменту

Поняття, основні фактори й ознаки кризових явищ в економіці підприємства. Поняття кризи в соціально-економічному розвитку і причини її виникнення. Види економічних криз і їхня динаміка. Сутність і закономірності кризових явищ. Зовнішні і внутрішні фактори криз.

Життєвий цикл підприємства та необхідність антикризового управління. Підходи до визначення циклу підприємства. П'ятиетапний цикл розвитку підприємства. Можливості та вірогідність виникнення кризових ситуацій на різних етапах розвитку підприємства. Необхідність управління життєвим циклом підприємства.

Сутність антикризового менеджменту. Можливість, необхідність і проблематика антикризового менеджменту. Ознаки і особливості антикризового управління.

Менеджер в антикризовому управлінні. Діяльність спеціаліста з антикризового управління. Професійні знання, навички та вміння, які повинен мати антикризовий менеджер.

Поняття банкрутства. Класифікація факторів банкрутства. Сутність банкрутства. Основні причини банкрутства вітчизняних та іноземних підприємств. Зовнішні ознаки банкрутства.

Тема 2. Правові основи антикризового управління

Державне регулювання кризових явищ. Державний орган з питань банкрутства. Політика антикризового регулювання.

Законодавчі акти України стосовно банкрутства. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Провадження у справах про банкрутство. Забезпечення грошових вимог кредиторів. Мораторій на задоволення вимог кредиторів. Поняття платоспроможності та її різновиди. Види банкрутства.

Досудові процедури врегулювання питань стосовно боргів. Процедури досудового вирішення спорів між кредиторами та дебіторами. Реструктуризація, пролонгація, викуп боргів. Участь інвесторів та зацікавлених осіб у фінансовому оздоровленні підприємства-боржника.

Судові процедури врегулювання питань стосовно боргів. Спеціальні норми – процедури банкрутства. Види реорганізаційних процедури і їх проведення. Санація.

Процедура визнання боржника банкрутом. Наслідки визнання боржника банкрутом. Ліквідаційна процедура. Черговість задоволення вимог кредиторів. Мирова угода. Особливості банкрутства окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності.

Відмінності законодавства про банкрутство країн Європейського Союзу та інших країн.

Тема 3. Діагностика економічного стану підприємства та оцінка перспектив неплатоспроможності

Аналіз фінансового стану. Діагностика платоспроможності. Комплексний підхід до діагностики неплатоспроможності підприємства. Внутрішній аналіз фінансових показників підприємства.

Ознаки та види неплатоспроможності. Неплатоспроможність: сутність, види, причини. Аналіз фінансових показників діяльності підприємства. Зв'язок ризику та прибутку. Визначення неплатоспроможності підприємства.

Методи прогнозування потенційного банкрутства. Основні методи розрахунку можливої загрози банкрутства. Z-модель Альтмана. Аналіз фінансових потоків. Неформальні критерії, що використовуються для прогнозування імовірності потенційного банкрутства.

Змістовий модуль 2. Теоретичні та методичні основи впровадження антикризової системи управління на підприємстві

Тема 4. Механізм і технологія антикризового управління

Технологічна схема процесу управління в умовах кризи. Розробка управлінських рішень в антикризовому управлінні. Види антикризового менеджменту в залежності від стадії кризової ситуації.

Алгоритм фінансового оздоровлення. Визначення шляхів фінансового оздоровлення. Оптимізація фінансової структури компанії. Факторний аналіз збитків.

Бізнес-планування фінансового оздоровлення підприємства. Структура, зміст та особливості бізнес-плану фінансового оздоровлення підприємства.

Особливості комунікації в кризових ситуаціях. План комунікації в кризових ситуаціях. Принципи спілкування з засобами масової інформації.

Ефективність антикризового управління. Оцінка результатів впровадження антикризових заходів та шляхи їх вдосконалення.

Тема 5. Стратегія і тактика антикризового менеджменту

Роль стратегії в антикризовому менеджменті. Принципи антикризового управління. Фактори, що впливають на виникнення кризових ситуацій, їх прояв та можливі наслідки. Розробка і реалізація антикризової стратегії.

Стратегічні альтернативи подолання кризи вітчизняними підприємствами. Тактичні (оперативні) та стратегічні заходи антикризового управління. Оцінка ступеню необхідних змін у стратегії підприємства. Схема стратегії та тактики антикризового управління.

Організаційні засади оздоровлення підприємства. Шляхи адаптації організаційної структури підприємства до кризових умов.

Реструктуризація підприємства. Основні напрями реструктуризації. Умови реструктуризації.

Реінжиніринг. Сутність поняття «реінжиніринг». Основні етапи реінжинірингу.

Тема 6. Організація оцінки майна боржника при проведенні антикризових процедур

Необхідність оцінки вартості підприємства. Вітчизняний та зарубіжний досвід оцінки вартості підприємств. Підходи до оцінки вартості підприємства.

Методи оцінки вартості майна підприємства. Визначення ліквідаційної вартості підприємства.

Тема 7. Управління персоналом підприємства в кризових умовах

Роль персоналу підприємства у кризових умовах. Виникнення кризи персоналу на різних стадіях антикризового управління. Поведінка різних категорій персоналу під час впровадження антикризових заходів.

Система антикризового управління персоналом. Особливості управління персоналом у кризових умовах. Принципи антикризового управління персоналом підприємства. Мотивація та стимулювання персоналу під час кризової ситуації.

Психологічне забезпечення рішення кризових питань на підприємстві. Адаптація персоналу до кризових умов. Соціально-психологічний клімат в колективі. Роль комунікаційних зв'язків під час виходу підприємства з кризи. Механізми конфліктології в антикризовому менеджменті.

3. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 3.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 3.1

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання
1	2
Змістовий модуль 1.	
Теоретичні та методологічні засади прийняття господарських рішень	
<i>Тема 1. «Основи антикризового менеджменту»</i>	1. Поняття кризи. 2. Сутність антикризового менеджменту. 3. Поняття банкрутства. Семінар-дискусія на тему: «Внутрішні і зовнішні фактори криз».

1	2
<p><i>Тема 2.</i> «Правові основи антикризового управління»</p>	<p>1. Державна політика стосовно банкрутства. 2. Термінологія і основні положення Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». 3. Порядок реалізації реорганізаційних процедур. 4. Застосування ліквідаційної процедури. Семінар-дискусія на тему: «Особливості законодавства про банкрутство зарубіжних країн».</p>
<p>Змістовий модуль 2. Теоретичні та методичні основи впровадження антикризової системи управління на підприємстві</p>	
<p><i>Тема 4</i> «Механізм і технологія антикризового управління»</p>	<p>1. Розробка управлінських рішень в антикризовому управлінні. 2. Напрями фінансового оздоровлення підприємства. 3. Бізнес-план фінансового оздоровлення підприємства. 4. Ефективність антикризового управління.</p>
<p><i>Тема 5</i> «Стратегія і тактика антикризового менеджменту»</p>	<p>1. Розробка і реалізація антикризової стратегії. 2. Досвід реорганізації підприємства. 3. Сутність і передумови реінжинірингу. Семінар-дискусія на тему: «Особливості розробки положень антикризової програми».</p>

4. Теми практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті. Воно включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань із їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання (табл. 4.1).

Перелік тем практичних занять

Назва змістового модуля	Теми практичних занять (за модулями)
1	2
<i>Змістовий модуль 1.</i> Засади антикризового регулювання	<i>Завдання 1.</i> Підготовка заяви про порушення справи про банкрутство
	<i>Завдання 2.</i> Підготовка попереднього засідання суду.
	<i>Завдання 3.</i> Розрахунок прибутковості і вартості капіталу підприємства
	<i>Завдання 4.</i> Аналіз фінансового стану підприємства <i>Завдання 5.</i> Оцінка платоспроможності підприємства
<i>Змістовий модуль 2.</i> Теоретичні та методичні основи впровадження антикризової системи управління на підприємстві	<i>Завдання 7.</i> Підготовка бізнес-плану фінансового оздоровлення підприємства.
	<i>Завдання 8.</i> Оцінка вартості майна підприємства на основі різних методів (прибуткового, витратного та методу ринкових порівнянь)
	<i>Завдання 9.</i> Діагностика стійкості до стресів у робітників підприємств
	<i>Завдання 10.</i> Діагностика схильності особистості до конфліктної поведінки
	<i>Завдання 11.</i> Визначення психологічного клімату в колективі

5. Теми лабораторних занять

Лабораторне заняття – форма навчального заняття, за якої студент під керівництвом викладача особисто проводить імітаційні експерименти чи досліди з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень навчальної дисципліни. У ході лабораторних робіт студент набуває професійних компетентностей та практичних навичок роботи з комп'ютерним обладнанням відповідними програмними продуктами. За результатами виконання завдання на лабораторному занятті студенти оформляють індивідуальні звіти про його виконання та захищають ці звіти перед викладачем (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Перелік тем лабораторних занять

Назва теми	Програмні питання
Змістовий модуль 1.	
Теоретичні та методологічні засади прийняття господарських рішень	
<i>Тема 3.</i> Діагностика економічного стану підприємства та оцінка перспектив неплатоспроможності	<i>Завдання 6.</i> Оцінка ймовірності потенційного банкрутства за допомогою багатофакторних моделей

6. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань та формування практичних навичок з навчальної дисципліни, наведені в табл. 6.1.

Таблиця 6.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Форми контролю СРС
1	2	3
Змістовий модуль 1.		
Теоретичні та методологічні засади прийняття господарських рішень		
<i>Тема 1.</i> Основи антикризового менеджменту	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>семінарського заняття</i> , огляд теоретичного матеріалу з теми «Внутрішні і зовнішні фактори криз»	Презентація результатів
<i>Тема 2.</i> Правові основи антикризового	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Виконання <i>індивідуальних завдань</i> «Підготовка заяви про порушення справи про банкрутство», «Підготовка	Захист індивідуального завдання

управління	попереднього засідання суду»	
------------	------------------------------	--

Продовження табл. 6.1.

1	2	3
<i>Тема 3.</i> Діагностика економічного стану підприємства та оцінка перспектив неплатоспроможності	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, підготовка до контрольної роботи за темами 1-3. Виконання <i>індивідуальних завдань</i> «Розрахунок прибутковості і вартості капіталу підприємства», «Аналіз фінансового стану підприємства», «Оцінка платоспроможності підприємства»	Письмова контрольна робота за темами 1-3. Захист індивідуального завдання
Змістовий модуль 2. Теоретичні та методичні основи впровадження антикризової системи управління на підприємстві		
<i>Тема 4.</i> Механізм і технологія антикризового управління	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до <i>семінарського заняття</i> з теми «Розробка управлінських рішень в антикризовому управлінні», виконання <i>індивідуального науково-дослідного завдання</i> (ІНДЗ) «Аналіз фінансової стійкості підприємства і його готовності до кризи»	Презентація результатів
<i>Тема 5.</i> Стратегія і тактика антикризового менеджменту	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; підготовка до практичного заняття, підготовка до <i>семінарського заняття</i> з теми «Особливості розробки положень антикризової програми». Виконання <i>індивідуального завдання</i> «Підготовка бізнес-плану фінансового оздоровлення підприємства»	Презентація результатів. Захист індивідуального завдання
<i>Тема 6.</i> Організація оцінки майна боржника при проведенні антикризових процедур	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, підготовка до <i>тестування</i> . Виконання <i>індивідуального завдання</i> «Оцінка вартості майна підприємства на основі різних методів (прибуткового, витратного та методу ринкових порівнянь)»	Захист індивідуального завдання
<i>Тема 7.</i> Управління персоналом підприємства в кризових	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Виконання <i>індивідуальних завдань</i> «Діагностика стійкості до стресів у робітників підприємств», «Діагностика схильності особистості до конфліктної	Захист індивідуального завдання. Захист ІНДЗ

умовах	поведінки», «Визначення психологічного клімату в колективі». Підготовка презентації ІНДЗ	
--------	--	--

6.1. Індивідуальне науково-дослідне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) студента є вибіркоким видом позааудиторної самостійної роботи студента та має навчально-дослідницький характер, виконується у процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни і завершується разом зі складанням підсумкового екзамену з даної навчальної дисципліни. Виконання ІНДЗ є одним із важливих засобів підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів, які здатні застосовувати на практиці теоретичні знання, вміння та навички з даної навчальної дисципліни.

У процесі виконання ІНДЗ, разом з теоретичними знаннями і практичними навичками за фахом, студент повинен продемонструвати здібності до науково-дослідної роботи й уміння творчо мислити, навчитися вирішувати науково-прикладні актуальні задачі.

Тема ІНДЗ є однаковою для всіх студентів, але виконується на матеріалах підприємств – баз практики. У випадках, коли декілька студентів проходили практику на одному підприємстві, тема ІНДЗ може змінюватися або уточнюватися викладачем.

Тема ІНДЗ: *“Аналіз фінансової стійкості підприємства і його готовності до кризи”.*

7. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, ознайомлювальні (початкові) ігри, метод проектної роботи, комп'ютерні симуляції, метод Дельфі, метод сценаріїв, банки візуального супроводу (табл. 7.1 і 7.2).

Таблиця 7.1

**Розподіл форм та методів активізації процесу навчання
за темами навчальної дисципліни (лекційні заняття)**

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
<i>Тема 1.</i> Основи антикризового менеджменту	Лекція проблемного характеру, робота в малих групах, презентація результатів, банки візуального супроводу
<i>Тема 5.</i> Стратегія і тактика антикризового менеджменту	Лекція проблемного характеру, робота в малих групах, презентація результатів, банки візуального супроводу
<i>Тема 7.</i> Управління персоналом підприємства в кризових умовах	Лекція проблемного характеру, робота в малих групах, презентація результатів, банки візуального супроводу

Таблиця 7.2

**Використання методик активізації процесу навчання
(семінарські та практичні заняття)**

Тема навчальної дисципліни	Практичне застосування методик	Методики активізації процесу навчання
1	2	3
<i>Тема 1.</i> Основи антикризового менеджменту	<i>Семінарське заняття.</i> Внутрішні і зовнішні фактори криз	Семінари-дискусії, презентації
<i>Тема 2.</i> Правові основи антикризового управління	<i>Семінарське заняття.</i> Особливості законодавства про банкрутство зарубіжних країн	Семінари-дискусії, презентації, кейс-метод
<i>Тема 3.</i> Діагностика економічного стану підприємства та оцінка перспектив неплатоспроможності	<i>Завдання.</i> Оцінка ймовірності потенційного банкрутства за допомогою багатофакторних моделей	Робота в малих групах, мозкові атаки, комп'ютерна симуляція, метод сценаріїв, презентації
<i>Тема 4.</i> Механізм і технологія антикризового управління	<i>Завдання.</i> Розробка антикризової програми	Ділова гра
<i>Тема 5.</i> Стратегія і	<i>Семінарське заняття.</i>	Семінари-дискусії,

тактика антикризового менеджменту	Особливості розробки положень антикризової програми	презентації, кейс-метод
-----------------------------------	---	-------------------------

Продовження табл. 7.2.

1	2	3
<i>Тема 6.</i> Організація оцінки майна боржника при проведенні антикризових процедур	<i>Завдання.</i> Узгодження результатів оцінки вартості підприємства на основі різних методів	Робота в малих групах, мозкові атаки, презентації
<i>Тема 7.</i> Управління персоналом підприємства в кризових умовах	<i>Семінарське заняття.</i> Розробка програми управління персоналом підприємства у кризових умовах	Семінари-дискусії, презентації

8. Рекомендована література

8.1. Основна

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» В редакції Закону N 784-XIV (784-14) від 30.06.99 // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 42 – 43. – С. 378.

2. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: наук.-практ. коментар /Ю. М. Великий, В. В. Прохорова, І. П. Косарева, Ю. В. Прохорова. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 444 с.

3. Антикризисное управление: Учебник / Под ред. Э. М. Коротко-ва. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 432 с.

4. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління / Т. С. Клебанова, О. М. Бондар, О. В. Мозенков; [За ред. О. В. Мозенкова. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2003. – 272 с.

5. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством: Навч. посібник. – Київ: ЦУЛ, 2003. – 504 с.